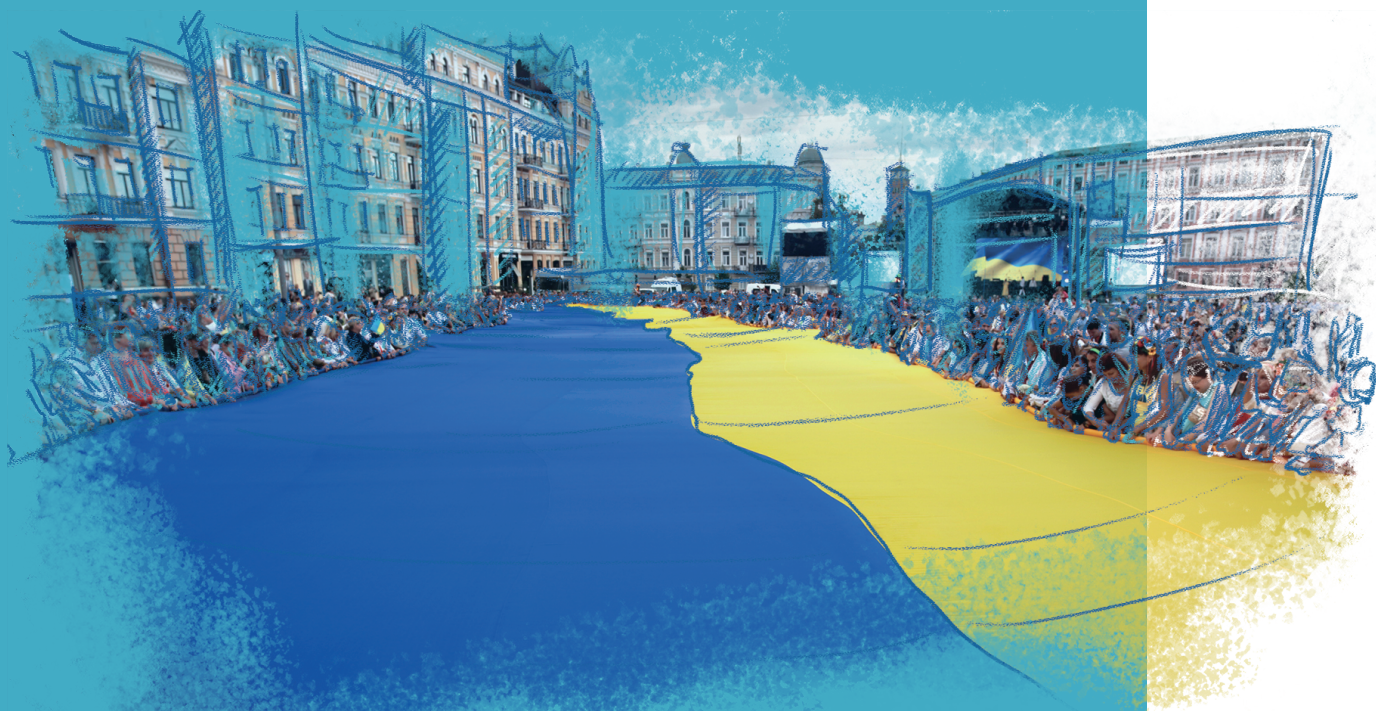

Гендерне бюджетування в Україні

Стислий звіт

2013–2020

ГОБ
проект

За фінансової підтримки

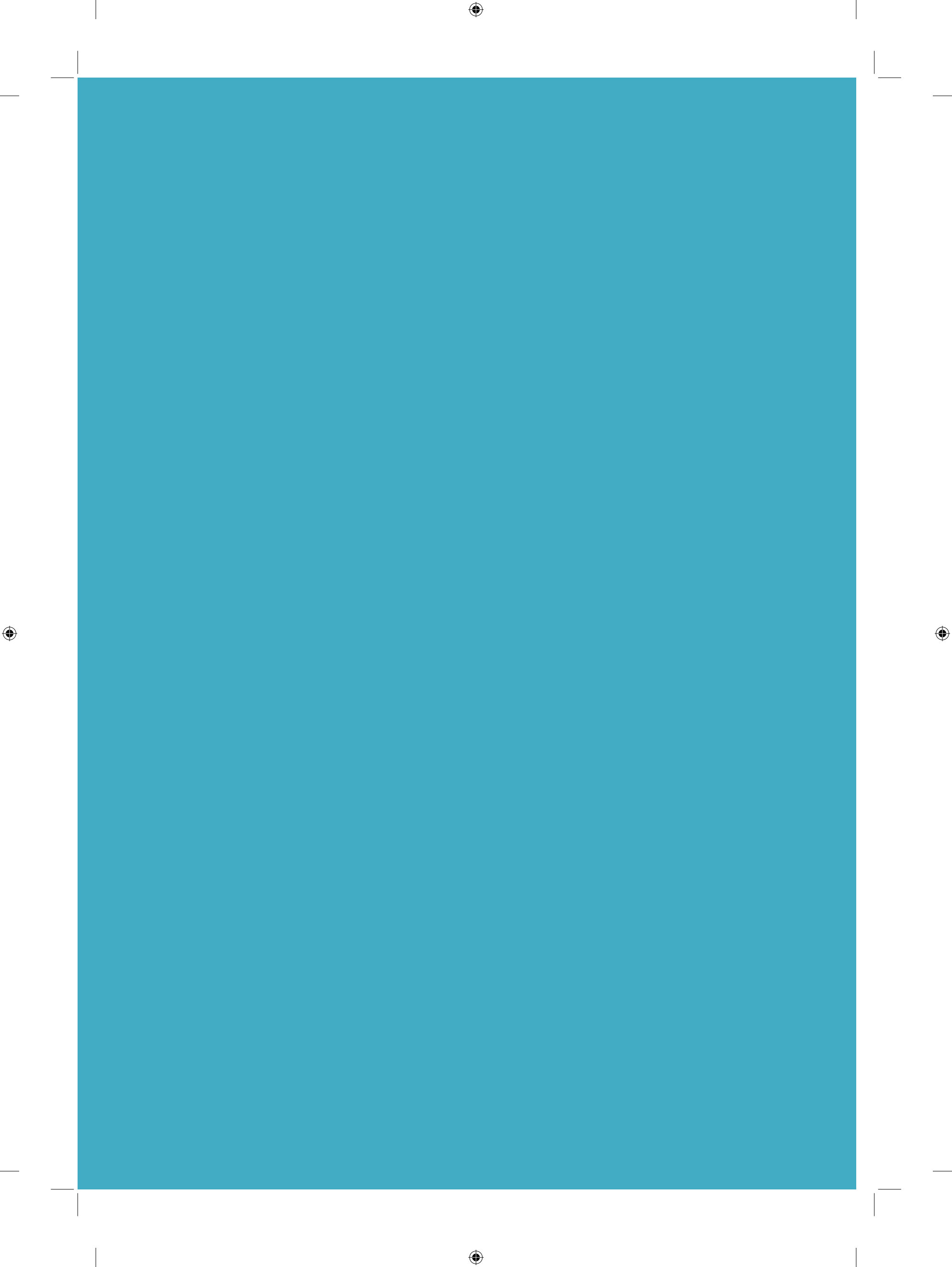
Головний партнер

Реалізований

NIRAS

CPM

У Стислому звіті подано огляд впровадження Проекту «Гендерне бюджетування в Україні» (далі – Проект ГОБ), який виконувався за фінансової підтримки Уряду Швеції протягом 2014-2020 років, основних досягнутих результатів і ризиків, що виникали у процесі його впровадження, а також окреслені наступні пріоритетні кроки для забезпечення сталості досягнутих результатів.

Ціль Проекту ГОБ полягала у забезпеченні консультативної підтримки Міністерства фінансів України (далі – Мінфін) у процесі впровадження гендерно орієнтованого бюджетування (далі – ГОБ). Головна мета розвитку – підвищення економічної ефективності і результативності видатків бюджету, що враховують потреби чоловіків і жінок та/ або їх х груп. У ширшому контексті Проект прагнув усунути розрив між міжнародними зобов'язаннями України та фінансуванням політики щодо гендерної рівності шляхом визначення стратегій врахування гендерного аспекту в рамках діючих бюджетних програм. Інтеграція ГОБ у бюджетний процес допомагає

подолати прогалину між проголошеною політикою щодо гендерної рівності та виділенням ресурсів на її реалізацію. Це стосується не лише прямого фінансування політики щодо гендерної рівності (як от Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків), а й непрямого фінансування, тобто інтеграції гендерного аспекту до процесу формування політики, стратегій, планів і програм у різних галузях. Запроваджуючи потужний процес гендерного бюджетного аналізу, розробки рекомендацій та внесення змін до бюджетних програм, ГОБ забезпечує фінансову ефективність і результативність надання послуг (це стосується як адресності послуг, так і більш справедливого розподілу видатків між жінками і чоловіками) у таких галузях, як охорона здоров'я, освіта, спорт, безпека, сільське господарство тощо. Отже, ГОБ покликане бути ефективним інструментом досягнення стратегічних цілей щодо гендерної рівності, зокрема Цілей сталого розвитку, встановлених Організацією Об'єднаних Націй (далі – ООН).

Огляд впровадження (2014 – 2020 роки)

В перші чотири роки – до 2017 року – робота Проекту була зосереджена на апробації концепції ГОБ на державному і обласному рівнях. Ця робота включала проведення ґендерного аналізу вибраних бюджетних програм і визначення та просування необхідних змін у цих програмах, адміністративній та статистичній звітності та в документах, що використовуються в бюджетному процесі, з метою усунення виявлених під час аналізу ґендерних розривів. Водночас практична робота з ґендерного бюджетного аналізу включала опанування передового міжнародного досвіду та передачу його шляхом навчання державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування.

2017-й рік став вирішальним не тільки для Проекту ГОБ, а й для всієї роботи з ГОБ в Україні. У лютому 2017 року Урядом була прийнята Стратегія реформування системи управління державними фінансами (СУДФ) на 2017-2020 рр., яка містила зобов'язання щодо запровадження ГОБ у рамках програмно-цільового методу. Протягом цього року результати апробації ГОБ були трансформовані в пропозиції до нормативно-правових актів, що регулюють бюджетний процес.

У повній відповідності початковим цілям та напрямкам діяльності Проекту в 2017 році було запропоновано здійснити певні додаткові заходи. Термін дії Проекту був продовжений до грудня 2020 року. Розширення діяльності Проекту допомогло збільшити коло компетентних державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та експертів з ГОБ у країні. Це також сприяло інтеграції ГОБ до інших ключових реформ системи УДФ, як-от фіскальна децентралізація, середньострокове бюджетне планування та програмно-цільовий метод. Отже, продовження терміну дії та розширення діяльності Проекту посилює вплив і

сталість ГОБ на період після завершення Проекту. Вирішальною у застосуванні ґендерного підходу в бюджетному процесі стала лідерська роль Мінфіну, який не тільки отримував експертно-консультативну підтримку від Проекту, але і підтримував роботу Проекту на державному і місцевому рівнях. У січні 2019 року Мінфін затвердив Методичні рекомендації щодо впровадження та застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі (далі – Методичні рекомендації), які стали нормативним підґрунтям для просування ГОБ.

Розширивши свою діяльність, Проект ГОБ працював у наступних напрямках:

надання практичної підтримки Мінфіну та головним розпорядникам бюджетних коштів у застосуванні Методичних рекомендацій у процесі складання, виконання та звітування про виконання бюджетних програм;

збільшення кількості головних розпорядників бюджетних коштів (ГРК), залучених до роботи з ГОБ на державному рівні;

збільшення кількості органів місцевого самоврядування (районів, міст обласного значення, ОТГ), залучених до роботи з ГОБ на місцевому рівні;

розширення кола експертів із ГОБ задля підтримки діяльності на державному та місцевому рівнях.

У наведеній нижче таблиці показано графік виконання Проєкту:

Етап 1:

Початкова робота щодо впровадження ҐОБ (2014-2015 рр.)

- Створено робочі групи у пілотних галузевих міністерствах та областях
- Підвищено спроможність пілотних галузевих міністерств, областей та Мінфіну у сфері ҐОБ
- Здійснено ґендерний бюджетний аналіз вибраних програм пілотних галузевих міністерств і областей

Етап 2:

Впровадження і апробація результатів пілотної роботи з ҐОБ (2016 рік)

- Включено ґендерну складову у відповідні документи пілотних міністерств і областей за результатами ґендерного бюджетного аналізу вибраних програм, проведеного на етапі 1
- Розроблено Плани дій з ҐОБ для пілотних галузевих міністерств і областей
- Розгорнуто пілотну роботу щодо ҐОБ із залученням більш широкого кола областей і галузевих міністерств
- Розроблено пропозиції щодо удосконалення статистичної та адміністративної звітності з врахуванням ґендерного аспекту

Етап 3:

Інституціоналізація ҐОБ (2017 р.)

- Розробка Методичних рекомендацій щодо впровадження ҐОБ на державному та місцевому рівнях
- Удосконалення документів, що застосовуються в бюджетному процесі, та відомчих нормативно-правових актів за результатами пілотної роботи на рівні галузевих міністерств, областей
- Удосконалення системи планування діяльності галузевих міністерств та структурних підрозділів місцевих адміністрацій для забезпечення ґендерної рівності
- **Розширення сфери діяльності Проєкту на нових адміністративно-територіальних рівнях (райони, міста обласного значення, ОТГ)**

Етап 4:

Розгортання роботи з ҐОБ (2018-2020 рр.)

- Внесення остаточних змін до законодавчої та нормативно-правової бази шляхом включення ґендерного аспекту в бюджетний процес на державному та місцевому рівнях
- Підвищення потенціалу співробітників Мінфіну та усіх ГРК щодо інтеграції ҐОБ до ПЦМ шляхом надання системної інформаційно-методичної та експертно-консультативної підтримки
- Включення ҐОБ до навчального процесу вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації та НАДУ (в т.ч. центрів підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування)
- **Стале забезпечення кваліфікованими спеціалістами-практиками з ҐОБ**

* Заходи, включені у 2018 році, виділені жирним шрифтом.

Стислий звіт

5

ГОВ

проект

Протягом усіх семи років реалізації Проекту відбувалися соціально-політичні зрушення в країні: Революція Гідності, війна на сході України та анексія Криму, економічна криза 2014-2015 рр. та політика жорсткої економії, зміна президентів та уряду, яка супроводжувалась постійними кадровими змінами. Гнучкий підхід Проекту допоміг адаптуватися до цих змін, а деякі використати як точки входу (реформу системи УДФ, децентралізацію, галузеві реформи).

Навіть криза, пов'язана із COVID-19, стала точкою входу для нових напрямків роботи Проекту. Проведено та опубліковано дослідження «Гендерний вимір пандемії COVID-19», яке чітко показало, що, як і будь-яка криза, пандемія має різний вплив на жінок і чоловіків різного віку, економічного і соціального статусу, місця проживання. На основі дослідження розроблена Пам'ятка для державних службовців та осіб місцевого самоврядування щодо прийняття гендерно чутливих рішень в умовах пандемії.

Попри виклики, з якими зіткнувся Проект, результати, досягнуті в ході його реалізації, говорять про його успішність. Відповідно до теорії змін, прийнятої Проектом, вплив діяльності Проекту можна простежити на рівні:

посилення гендерної рівності:

- урахування потреб та інтересів дівчат/хлопців, жінок/чоловіків при складанні та виконанні програм, що фінансуються з бюджету;
- покращення адресності, доступності та якості публічних послуг для жінок і чоловіків в усій їх різноманітності;
- посилення гендерної справедливості при розподілі державних коштів.

включення гендерно орієнтованого підходу в усі стадії бюджетного процесу:

- нормативно-правові акти, затверджені Мінфіном, співвідносяться із кожною стадією бюджетного процесу. Крім того, Проект подав рекомендації до внесення змін до Бюджетного кодексу України, ряд інших нормативно-правових актів для того, щоб ГОБ було системно інтегровано до всього бюджетного циклу.

формування політики із урахуванням гендерного підходу, про що свідчить:

- Стратегія реформування СУДФ на 2017-2020 роки;
- проект Стратегії реформування СУДФ на 2021-2025 роки;
- проект Закону України «Про місцеве самоврядування».

На сьогодні Проєкт ГОБ вважається одним із найбільш усеосяжних фінансованих донорами процесів впровадження у царині ГОБ. Проєкт ГОБ дуже часто використовується як приклад передової практики, а результати його роботи згадуються у діяльності міжнародних організацій, наприклад, Міжнародного валютного фонду (МВФ).

“Я знімаю капелюха перед Україною і Австрією за застосування ними ґендерного підходу в бюджетному процесі як високоефективного фінансового інструмента.”

Крістін Лагард, колишня директорка-розпорядниця МВФ, у виступі на конференції «Фіскальна політика та ґендерна рівність», штаб-квартира МВФ, Вашингтон, грудень 2016 р.

Заклучна конференція, яка відбулася 18-19 листопада 2020 року, також засвідчила, що ґендерно орієнтоване бюджетування стало однією із складових реформи СУДФ в Україні, і визнала, що «застосування ґендерного підходу в бюджетному процесі є вимогою суспільства, яке очікує справедливого, ефективного, прозорого розподілу видатків із врахуванням інтересів, потреб та можливостей жінок і чоловіків у всій їх різноманітності».

Огляд основних отриманих продуктів і кінцевих результатів

Сфера результатів 1 – Галузеві міністерства впроваджують ГОБ у бюджетний процес на державному рівні

Початково заплановані продукти в Сфері результатів 1 були прив'язані до ґендерного аналізу бюджетних програм у галузевих міністерствах (пілотних), передбачаючи поширення відповідних знань для проведення пілотної роботи з ГОБ та застосування відповідних інструкцій та методологічних рекомендацій. Налагоджені на ранньому етапі робочі відносини з чотирма пілотними міністерствами (Міністерством соціальної політики України (Мінсоцполітики), Міністерством молоді та спорту України (Мінмолодьспорту), Міністерством охорони здоров'я України (МОЗ) та Міністерством освіти і науки України (МОН)) поступово поширилися на всіх головних розпорядників коштів державного бюджету (ГРК), завдяки чому ГРК проаналізували принаймні одну бюджетну програму з ґендерної точки зору. Проєкт зіткнувся з тим, що часто бюджетні програми є не тільки ґендерно нейтральними, а й взагалі не

орієнтованими на людину, через що незрозуміло, кому вони потрібні, і кому вони принесуть користь у кінцевому підсумку. Тим не менш, Проєкт зміг налагодити більш поглиблену роботу з 10 зацікавленими установами центрального рівня влади. Були створені спеціальні робочі групи з ГОБ для відбору і аналізу відповідних бюджетних програм на предмет усунення ґендерних розривів і вдосконалення нормативно-правових актів. Більш цілеспрямована робота привела до зміни мислення і коригування програм, щоб зробити їх більш орієнтованими на ґендерні потреби. Наприклад, було досягнуто значного прогресу в застосуванні ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі у Міністерстві внутрішніх справ (МВС), зокрема 20% бюджетних запитів на 2021-2023 роки стали ґендерно чутливими. У галузі спорту (Мінмолодьспорту) вжиті заходи дозволили збільшити відсоткову частку дівчат серед учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Загалом Проєкт забезпечив:

проведення ґендерного аналізу більш ніж 100 програм, що фінансуються з державного бюджету, в таких галузях, як освіта, охорона здоров'я, фізична культура і спорт, сільське господарство, безпека, будівництво, фінансовий контроль і аудит, та надання рекомендацій щодо зменшення ґендерних розривів, усунення ґендерної дискримінації та досягнення ґендерного балансу;

включення ґендерних аспектів до 43 бюджетних програм ГРК у 2020 році, що дозволило сприяти спрямуванню державних коштів на задоволення потреб жінок і чоловіків різного віку та місця проживання;

застосування ґендерного підходу в бюджетних запитах на 2021-2023 роки 29 головними розпорядниками коштів за 41 бюджетною програмою;

запровадження більш систематичного збирання даних із розбивкою за статтю

Проєкт сприяв також розбудові спроможності спеціалістів ГРК щодо використання ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі та підтримав внесення змін до стратегічних документів, законодавчих та нормативно-правових актів ГРК. Як результат, понад 1000 державних службовців отримали знання і практичні навички із застосування ГОБ, та було внесено зміни до більш ніж 30 нормативно-правових актів, що регулюють відносини у відповідних галузях.

Сфера результатів 2 - Обласні, райони, міста обласного значення та ОТГ застосовують ГОБ у регулярному бюджетному процесі

Початково запланований продукт у Сфері результатів 2 полягав у розвитку знань у регіонах для проведення пілотної роботи з ГОБ та включення ґендерних аспектів до їхніх бюджетних програм.

Робота почалася у чотирьох пілотних областях (Харківській, Житомирській, Івано-Франківській, Херсонській) та місті Києві, а згодом поширилася і охопила нові області. Станом на кінець 2018 року всі області та місто Київ, а також усі адміністративно-територіальні рівні були підключені до роботи. Починаючи з 2019 року ГОБ застосовувалося у районах, містах обласного значення та ОТГ, що дозволило забезпечити наскрізну інтеграцію ГОБ у бюджетний процес також і на місцевому рівні. Проект ГОБ активно співпрацював з іншими проектами, фінансованими донорами (наприклад, із проектом U-LEAD), які реалізують заходи щодо підвищення рівня бюджетної грамотності та/або ГОБ. Крім того, дієвим механізмом забезпечення сталості на місцевому рівні стало функціонування п'яти Шкіл тренерів з ГОБ з числа державних службовців.

У всіх обласних державних адміністраціях (ОДА) та у Київській міській державній адміністрації (КМДА) були створені Робочі групи з ГОБ (РГ з ГОБ). РГ з ГОБ щороку розробляли, затверджували та виконували План заходів щодо впровадження ГОБ у кожній області та у м. Києві. Були відібрані бюджетні програми, актуальні

для аналізу ґендерних розривів, визначення публічних послуг і отримувачів/користувачів послуг. Результати проведеного ґендерного аналізу програм дозволили РГ з ГОБ в областях та м. Києві сформулювати рекомендації та пропозиції щодо скорочення виявлених ґендерних розривів. Успішне застосування ґендерного підходу в бюджетному процесі на місцевому рівні дозволило істотно збільшити кількість ґендерних аспектів, включених до паспортів бюджетних програм. Як результат, у 2020 році ґендерні аспекти були включені до 1075 паспортів програм, фінансованих із місцевих бюджетів, тоді як у 2017 році їх було тільки 6. Крім того, в третину паспортів бюджетних програм ґендерний підхід впроваджено комплексно, з охопленням усіх сфер, зокрема державного управління, житлово-комунального господарства, економічної діяльності тощо.

Налагоджена співпраця також дозволила здійснити зміни у відповідних інструментах політики, покращити взаємовідносини між спеціалістами фінансових і галузевих управлінь ОДА/КМДА та внести поправки до 30 відповідних нормативно-правових актів, використовуваних у бюджетному процесі. Проект ГОБ використав Раду донорів, створену при Міністерстві розвитку громад і територій, як платформу для інтеграції ґендерного підходу в реформу децентралізації. Як результат, норма щодо застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі була інтегрована до проекту Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Проект сприяв розбудові спроможності спеціалістів у таких сферах, як політика ґендерної рівності,

основи ГОБ, методологія ґендерного аналізу програм для застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі. Організація навчального процесу спочатку була ускладнена через низьку обізнаність державних службовців та осіб місцевого самоврядування щодо політики ґендерної рівності, їхнє стереотипне мислення та швидку плинність кадрів, особливо в ОДА/КМДА, що обумовлювало потребу в повторному навчанні. Щорічний відбір нових програм для ґендерного аналізу дозволив поповнювати РГ з ГОБ новими членами, галузевими спеціалістами, які проходили ґрунтовне навчання з ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі й відповідним чином зміцнювали

внутрішню спроможність кожного регіону.

Відсутність ґендерної статистики та даних, розподілених за статтю, часто перешкоджала проведенню аналітичної роботи в рамках ґендерного бюджетного аналізу. Проєкт заохочував внесення відповідних змін до статистичної та адміністративної звітності й щорічно ініціював та фінансово підтримував випуск статистичних збірників «Жінки і чоловіки», які містять дані з розбивкою за статтю. Ці збірники користуються небувалою популярністю серед фахівців органів державної влади, органів місцевого самоврядування, науковців, викладачів, аспірантів і студентів.

Завдяки здійсненим заходам Проєкт досяг таких результатів:

ґендерний підхід у бюджетному процесі на місцевому рівні впроваджують 24 ОДА, 24 міста обласного значення, 93 райони, 449 ОТГ

протягом 2015-2020 років проаналізовано 118 обласних бюджетних програм за 60 напрямками видатків, які фінансуються з місцевих бюджетів (75% загальної кількості програм)

більше 2000 державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування (84% - жінки, 16% - чоловіки) підвищили рівень знань та набули практичних навичок застосування ГОБ

курс дистанційного навчання щодо ГОБ для розвитку громад пройшли 9000 осіб

коло тренерів і тренерок чисельністю 58 осіб (90% - жінки, 10% - чоловіки) з числа державних службовців готове поширювати знання з ГОБ у сферах своєї діяльності

впродовж 2015-2020 років видано 70 статистичних збірників «Жінки і Чоловіки» в областях та м. Києві

Сфера результатів 3 – Міністерство фінансів впроваджує ГОБ на державному і місцевому рівнях

Першим запланованим продуктом у Сфері результатів 3 було створення та функціонування Координаційної групи з питань ГОБ і робочих груп для підтримання впровадження ГОБ і підвищення рівня знань Мінфіну для підтримання пілотної роботи з ГОБ на державному та місцевому рівнях. Очікувалося, що Мінфін розбудує необхідну спроможність для того, щоб інструктувати ГРК на державному та місцевому рівнях щодо застосування ГОБ і контролювати процес ГОБ, а також включити

ГОВ проект

ґендерні аспекти в бюджетні документи, що регулюють програмно-цільовий метод бюджетування. Плани реалізації Проекту передбачали також розробку пропозицій та рекомендації щодо інтеграції ґендерного підходу в законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють бюджетні відносини. Метою цих напрацювань було забезпечення нормативної бази для розбудови сталої системи застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі в Україні.

На початку роботи Проект створив Координаційну групу з питань ГОВ (у якій були представлені всі відповідні підрозділи Мінфіну, пілотні галузеві міністерства, чотири пілотні області, місто Київ, Державна служба статистики України (Держстат) і Проект ГОВ) як колегіальний орган для координації та обговорення ходу впровадження ґендерно орієнтованого підходу в бюджетний процес на місцевому і державному рівнях. У подальшому Проект постійно надавав Мінфіну підтримку в розширенні кола державних службовців у галузі УДФ, які володіють практичними навичками застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі. У 2018 та 2019 роках були організовані та проведені Академії ГОВ для фахівців структурних підрозділів Мінфіну з метою розширення теоретичної та практичної компетентності щодо ГОВ та оцінки ґендерних аспектів у паспортах бюджетних програм ГРК. Крім того, Проект організував навчальні поїздки з метою переймання досвіду передових країн світу у сфері застосування ГОВ (Швеція – 2015, 2016, 2018 роки, Австрія – 2016, 2017 роки, Албанія – 2018 рік). Загалом 25 фахівців відповідних структурних підрозділів Мінфіну поглибили свої знання і використали отриманий досвід в українських реаліях. До навчальних поїздок були також залучені представники РГ з ГОВ областей, Держстату та Апарату Верховної Ради України ВРУ).

Робота Проекту з ГРК державного та місцевих бюджетів йшла в постійній співпраці з Мінфіном задля забезпечення проведення, на постійній основі, ґендерного аналізу програм на державному та місцевому рівнях. Наприклад, до складу кожної РГ у пілотних міністерствах входив фахівець структурного підрозділу Мінфіну, а представники Департаменту місцевих бюджетів Мінфіну координували та відслідковували результати ґендерного аналізу програм, який проводили РГ з ГОВ в областях та м. Києві. Фахівці Мінфіну систематично надавали консультаційну підтримку в роботі з галузовими міністерствами, брали активну участь у

спільних нарадах галузових міністерств та регіонів, сприяли виконанню рекомендацій, напрацьованих у результаті ґендерного аналізу програм, і внесенню необхідних змін до нормативно-правових актів, цільових/бюджетних програм та інших документів.

Проект узяв участь у внесенні системних змін до більш ніж 10 стратегічних, методологічних документів і нормативно-правових актів, що регулюють бюджетні відносини, і сприяв внесенню цих змін, а також наскрізному включенню ґендерного підходу до Бюджетного кодексу України (це, наприклад, проекти Стратегії реформування СУДФ на 2017-2020 і 2021-2025 роки, Методичні рекомендації та інші документи). У результаті Стратегія реформування СУДФ стала міцним підґрунтям для всієї подальшої роботи щодо ГОВ як компонента процесів реформування СУДФ в Україні. Ще одним знаковим кроком для всієї подальшої роботи з ґендерно орієнтованого бюджетування у середньостроковій перспективі стали Основні напрями бюджетної політики на 2018-2020 роки (ухвалені Розпорядженням КМУ № 411-р від 14 червня 2017 року), у яких ураховано ґендерний аспект і зазначено, що ГРК мають дотримуватись принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків при формуванні бюджетних показників.

Тісна співпраця між Мінфіном та галузовими міністерствами сприяла врахуванню ґендерного аспекту у Типових переліках бюджетних програм і результативних показниках їх виконання для місцевих бюджетів. У 2019 році були затверджені Методичні рекомендації (наказ № 1 від 2 січня 2019 року), що стало

поштовхом до подальшої інституалізації ГОБ. У 2019-2020 роках Мінфін комплексно включив ґендерно орієнтований підхід до ряду нормативно-правових актів, які регулюють бюджетний процес. Нарешті, у 2020 році Мінфін включив інформацію щодо вимоги про застосування ґендерно орієнтованого підходу у бюджетному процесі до Пояснювальної записки до проєкту Закону України “Про Державний бюджет України на 2021 рік”.

Проєкт надав Мінфіну підтримку в розробці ґендерної бюджетної заяви як інструменту для підвищення відповідальності та звітності уряду щодо цілеспрямованості бюджетних програм на забезпечення ґендерної рівності, зменшення ґендерних розривів, усунення ґендерної дискримінації, забезпечення потреб, задоволення інтересів жінок і чоловіків та/або їх груп. Конкретну підтримку також було надано щодо розробки «Бюджетної заяви головного розпорядника бюджетних коштів про врахування ґендерного підходу під час формування бюджетних показників на 2020-2022 роки». Цей інструмент є важливим моментом інституалізації ГОБ та звітності уряду щодо справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між жінками, чоловіками та/або їх групами, а також виконання Мінфіном функції спостереження за процесом застосування ґендерного підходу у рамках компетенції галузевих міністерств та ГРК. Нарешті, Проєктом ГОБ розроблено концепцію забезпечення сталості впровадження ГОБ в Україні. Головними засадами цієї концепції є: інтеграція ґендерно орієнтованого підходу в нормативно-законодавчу базу; розбудова спроможності ГРК та інших інституцій, що залучені у бюджетний процес; політична підтримка роботи з впровадження та застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі. Було запропоновано забезпечити інституційну сталість процесу ГОБ шляхом створення підрозділу у складі одного з департаментів Мінфіну, який відповідатиме за впровадження ґендерного підходу. З цією метою Проєкт ГОБ розробив посібник щодо застосування ґендерного підходу в бюджетному процесі на державному і місцевому рівнях, у якому висвітлено основні аспекти управління ґендерним підходом у бюджетному процесі.

Сфера результатів 4 – Відповідні суб’єкти беруть активну участь у процесах ГОБ і підтримують їх

У сфері результатів 4 були заплановані такі продукти: (1) сприяти тому, щоб Мінсоцполітики та відповідні працівники ВРУ були активними учасниками процесу впровадження ГОБ; (2) налагодити ефективне співробітництво з відповідними ініціативами з ГОБ; (3) створити Проєктну групу, залучити національних експертів і координаторів як компетентних інструкторів

із ГОБ, які використовують сучасні ефективні методи наставництва.

Проєкт ГОБ взаємодіяв з усіма зацікавленими учасниками бюджетного процесу, зокрема з ВРУ і неурядовими організаціями. Тісні партнерські стосунки були налагоджені з Мінсоцполітики, Віце-прем’єр-міністром України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, Урядовою уповноваженою з питань ґендерної політики, Міжфракційним об’єднанням «Рівні можливості», Українським жіночим конгресом, Держстатом тощо. Розвивалася співпраця з донорами, проєктами та всеукраїнськими асоціаціями органів місцевого самоврядування щодо запровадження ГОБ.

До надійних партнерів Проєкту належать:

- **структура «ООН-Жінки»**
- **Національний демократичний інститут**
- **Програма для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку (U-LEAD з Європою)**
- **Німецьке товариство міжнародного співробітництва**
- **Фонд Фрідріха Еберта**
- **Проєкт «Доступна та якісна правова допомога в Україні», який фінансується урядом Канади**
- **Проєкт «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні», який фінансується USAID**
- **Асоціація міст України**
- **Асоціація ОТГ України та ін.**

Крім того, було налагоджено співпрацю з закладами освіти з метою включення ГОБ до освітнього процесу:

- **Національною академією державного управління при Президентові України**
- **Київським національним університетом імені Тараса Шевченка**
- **Київським національним економічним університетом імені Вадима Гетьмана**
- **Прикарпатським національним університетом імені Василя Стефаника**
- **Університетом державної фіскальної служби України.**

Проект ГОВ досяг таких результатів:

- 1 тематика ГОВ міцно увійшла в публічний дискурс та політичні дискусії в Україні;
- 2 всі учасники бюджетного процесу розуміють ГОВ як інструмент, спрямований на реалізацію політики ґендерної рівності та справедливого розподілу державних фінансів для забезпечення потреб та інтересів жінок, чоловіків та/або їх груп;
- 3 застосування ґендерного підходу в бюджетному процесі підтримується на вищому рівні прийняття рішень;
- 4 законодавчо затверджено перелік індикаторів, у розрізі яких здійснюється збір даних для моніторингу ґендерної рівності в рамках виконання Цілей сталого розвитку;
- 5 ГОВ стало наскрізною темою офіційної допомоги для розвитку в Україні.

Після закінчення Проекту донори та міжнародні організації продовжать підтримувати впровадження та застосування ГОВ на державному та місцевому рівнях.

Управління виявленими ризиками

Під час впровадження Проекту ГОВ довелося усувати ряд ризиків, з якими він стикнувся:

(1) **Відсутність даних, розподілених за статтю**, була суттєвою перешкодою для застосування ґендерного підходу в бюджетному процесі. Проект сприяв внесенню змін до форм адміністративної та статистичної звітності, брав участь у розробці показників для моніторингу стану ґендерної рівності та систематично підтримував підготовку та видання статистичних збірників «Чоловіки і Жінки» Головними управліннями статистики в областях та м. Києві.

(2) **Плинність кадрів** була одним із суттєвих обмежень протягом усього періоду впровадження Проекту, як в галузевих міністерствах, так і в областях та м. Києві. Цей фактор спричинив втрату не лише інституційної пам'яті, але й відповідальності за реалізацію розроблених раніше рекомендацій. Проект періодично (I) проводив тренінги для співробітників новостворених структурних підрозділів і нових членів РГ з ГОВ, (II) надавав систематичну експертно-консультативну підтримку головним зацікавленим сторонам, (III) готував тренерів, які долучалися до здійснення ґендерного бюджетного аналізу та поширювали знання з ГОВ серед учасників бюджетного процесу.

(3) **Брак законодавчого забезпечення** стосувався відсутності обов'язкової норми щодо застосування ґендерного підходу в бюджетному процесі, через що у ГРК виникали складнощі у впровадженні ГОВ як на державному, так і на місцевому рівні. Проект надавав

підтримку урядовим установам щодо внесення змін в нормативно-правові та законодавчі акти, які регулюють бюджетні відносини, зокрема Бюджетний кодекс України, проєкт Закону України «Про місцеве самоврядування» тощо.

(4) На **управлінські рішення** впливала відсутність політичної волі та недостатній рівень обізнаності керівництва ГРК та інших учасників бюджетного процесу щодо переваг застосування ґендерного підходу в бюджетному процесі. Проєкт сприяв внесенню змін до бюджетного законодавстві та встановленню порядку координації дій між центральним і регіональним рівнями управління.

(5) Мало місце **неприйняття змін і викривлене сприйняття** ГОБ із боку фахівців середньої ланки центрального і місцевого рівнів влади, які неохоче міняли усталені підходи, процедури та формати при розробці документів, які застосовуються в бюджетному процесі. Проєкт забезпечив підвищення рівня компетентності посадових осіб у цьому напрямку, наприклад, шляхом проведення тренінгів, семінарів і нарад високого рівня з основними зацікавленими сторонами з метою формування та реалізації ґендерної політики й поєднання стратегічних цілей ґендерної рівності з бюджетним процесом і здійсненням відповідних змін у законодавстві.

(6) **Координація на рівні уряду між учасниками** щодо наскрізної комплексної інтеграції ґендерного підходу в стратегії, політику, програми та проєкти була слабкою, а відсутність розвинутого Національного механізму щодо забезпечення ґендерної рівності була однією з головних перешкод інституалізації ГОБ. Проєкт надавав підтримку в координації роботи щодо застосування ґендерного підходу в бюджетному процесі між основними зацікавленими сторонами на центральному і регіональному рівнях, зокрема шляхом сприяння діяльності Координаційної робочої групи з питань ГОБ, організації спільних нарад, семінарів та зустрічей.

(7) **Недосконале використання програмно-цільового методу бюджетування** було однією з головних перешкод інтеграції ґендерно орієнтованого підходу у бюджетні програми через орієнтацію переважно на утримання установ, а не на надання державних послуг конкретним цільовим групам. Проєкт сприяв «олюдненню» бюджетних програм шляхом внесення змін до їхніх цілей, завдань, напрямків використання коштів і результативних показників.

Сталість і наступні пріоритетні кроки

Проєкт ГОБ озброїв зацікавлені сторони відповідними інструментами, які дозволяють інтегрувати ГОБ у бюджетний процес і далі. Потрібна подальша увага з їхнього боку для забезпечення сталості досягнутих результатів шляхом:

- 1 офіційної повномасштабної інтеграції ГОБ у Бюджетний кодекс та бюджетний процес України до 2024 року і обов'язкового застосування ГРК уже затверджених відповідних методичних рекомендацій, інструкцій та посібників;
- 2 обов'язкової розробки внутрішньої нормативної бази ГРК, яка матиме обов'язкову силу;
- 3 визначення показників ґендерних розривів та встановлення зв'язку між бюджетом і ґендерною політикою;
- 4 створення в Уряді інституційного та координаційного механізму з політики щодо ГОБ шляхом визначення головної координаційної установи, розподілу функціональних обов'язків (наприклад, Мінфін, Мінсоцполітики, галузеві міністерства), наскрізної ролі щодо ГОБ Комісії з питань координації взаємодії органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та взаємодії з іншими міжвідомчими координаційними органами на центральному і регіональному рівнях;
- 5 налагодження координації дій донорів із питань ГОБ під час реалізації проєктів;
- 6 постійного застосування створеної ресурсної бази Проєкту ГОБ та використання ноу-хау (місцевих експертів Проєкту, тренерів і осіб, що пройшли навчання) у процесі ГОБ.

Для отримання додаткової інформації звертайтеся:

Maja Bosnic

NIRAS Business Development Director

M: +46 73 088 49 50

L: +46 8 545 533 34

E: maja.bosnic@niras.se

Catharina Schmitz

NIRAS Sector Lead Gender Equality & Human Rights

M: +46 70 768 45 83

L: +46 8 588 318 16

E: catharina.schmitz@niras.se

Hantverkargatan 11B

Box 70375

112 21 Stockholm

Sweden

www.niras.com/dc

За фінансової підтримки

Головний партнер

Реалізований

